

РОЗДІЛ 10

СУДОУСТРІЙ; ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА

УДК 340.113(073)

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-2/119>

РОЛЬ ЮРИДИЧНОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ В МОТИВУВАННІ СУДОВИХ РІШЕНЬ

THE ROLE OF LEGAL ARGUMENTATION IN MOTIVATING COURT DECISIONS

Бзова Л.Г., PhD,
асистент кафедри процесуального права

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Мамчин М.П., студент II курсу юридичного факультету

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У даній статті буде проаналізовано питання мотивації та правової аргументації, тобто буде вивчено взаємозв'язок між правом на належну мотивацію судових рішень та юридичною аргументацією. Мотивація судового рішення – це мова, в якій суддя повинен юридично аргументувати судові рішення на підставі фактів справи і законодавчих статей. Обов'язок обґрунтовувати судові рішення це гарантія в процесі, яка прагне інформувати сторони щодо справедливості чи ні про певне рішення та обсяг винесення судового рішення щодо права, на яке посилається, або висунутого позову, вказуючи суб'єктам, чому їх процесуальний підхід приймається або відхиляється. Це є фактором раціональності у виконанні судових функцій, оскільки гарантує, що рішення, надане спору, є результатом раціонального застосування наказу, а не плодом свавілля при здійсненні правосуддя. Мотивування рішень є інституційною політичною гарантією, оскільки це політико-правовий принцип, за допомогою якого можна контролювати одну з найважливіших державних видів діяльності, таку як юрисдикційна діяльність, і такий контроль може здійснюватися сторонами, суб'єктами, які беруть участь у процесі, та громадянами в цілому.

Обґрунтування незамінне в будь-якому судовому рішенні, так як з нього можна буде зрозуміти критерій, прийнятий суддею на певному процесі. Обґрунтування являє собою істотний елемент для визначення інституційної позиції тлумача закону, де раціональна дія становить його основне джерело правомірності. Недоліки юридичної аргументації призводять до того, що невизначена кількість судових рішень має недостатню мотивацію, а також спричиняє збільшення процесуального навантаження, перешкоджаючи судді приймати рішення або приймати як кращу альтернативу не вирішення справ.

Передумови аргументації є продуктом тлумачення законодавчих статей і це процес юридичної аргументації. Вся юридична аргументація має як параметр правову пропозицію (законодавчу статтю), яка знаходиться в межах правового корпусу (кодекси, закони і т.д.) і має необхідний зв'язок між юридичною пропозицією і поведінкою учасників судового процесу, що має юридичне значення.

Ключові слова: мотивування, судові рішення, принцип обґрунтованості, конституційна гарантія, належний процес.

This article will analyze the issue of motivation and legal argumentation, that is, the relationship between the right to proper motivation of court decisions and legal argumentation will be studied. The motivation of the court decision is the language in which the judge must legally argue the court decision based on the facts of the case and legal articles. The duty to justify judgments is a safeguard in the process that seeks to inform the parties as to the fairness or otherwise of a particular decision and the scope of the judgment in relation to the right invoked or the claim asserted, indicating to the subjects why their procedural approach is accepted or rejected. This is a factor of rationality in the performance of judicial functions, as it ensures that the decision given to the dispute is the result of a rational application of the order, and not the fruit of arbitrariness in the administration of justice. The motivation of decisions is an institutional political guarantee because it is a political-legal principle by which one of the most important state activities, such as jurisdictional activity, can be controlled, and such control can be exercised by parties, actors involved in the process and citizens in general.

Reasoning is indispensable in any court decision, as it will be possible to understand the criteria adopted by the judge in a certain trial. Justification is an essential element for determining the institutional position of the interpreter of the law, where rational action is its main source of legitimacy. Weaknesses in legal reasoning lead to the fact that an undetermined number of court decisions have insufficient motivation, and also cause an increase in the procedural burden, preventing the judge from making a decision or accepting as a better alternative not to solve cases.

The premises of argumentation are the product of the interpretation of legislative articles and this is the process of legal argumentation. All legal argumentation has as a parameter a legal proposal (legislative article), which is within the legal corpus (codes, laws, etc.) and has the necessary connection between the legal proposal and the behavior of the participants in the legal process, which has legal significance.

Key words: motivation, court decisions, principle of reasonableness, constitutional guarantee, due process.

Постановка проблеми. З появою конституційної правової держави парадигма системи правосуддя мутує від законності до конституційності. Ця нова парадигма, на відміну від правової норми права, нав'язує як умову легітимності та обґрунтованості судових рішень те, що вони мають бути матеріально обґрунтованими. Мотивація судових рішень становить фундаментальне право кожного учасника судового процесу і, таким чином, «важливо, щоб судді при вирішенні справ висловлювали об'єктивні причини або обґрунтування, які спонукають їх до прийняття певного рішення».

Стан опрацювання. В Україні проблематику правової (судової) аргументації у своїх працях досліджу-

ють Ян Берназюк, Т. Дудаш, В.І. Кістяник, С.В. Різник, М.Д. Савенко, М.В. Савчин, Т.М. Слінько, М.І. Смокович та О.В. Щербанюк. Значний внесок у дослідження вказаної проблеми зробили і науковці: Р. Алексі, М. Атьєнза, С. Врублевський, Р. Дворкін, Н. МакКормік, Х. Перельман, Дж. Тарелло, М. Тарруфо, С. Тулмін, Л. Фераджоллі, Е. Фетеріс, Й. Хабермас та ін.

Метою дослідження є вивчення ролі юридичної аргументації в мотивуванні судових рішень.

Виклад основного матеріалу. Існує багато перспектив, з яких можна підійти до питання мотивації судових рішень, а також широкі та складні питання, які виника-

ють у зв'язку з цим. Що означає мотивувати рішення? Яким вимогам повинно відповідати судове рішення, щоб вважатися справедливим? Яка мета мотивації? Що законодавство вимагає від суддів у питаннях мотивації? Деякі з питань, які можуть бути порушені, сприймають догматичну, реконструктивну перспективу процесуальних норм правової системи чи її сектору. Інші мають чітко нормативний профіль: їх відповіді призначені допомогти суддям при обґрунтуванні своїх рішень.

Обґрунтованість судового рішення – це відповідність рішень суду обставинам справи, порушення якої можливе з різних причин. Більшість випадків неповного дослідження судом доказів, що мають значення для справи, або недоведеності фактів, які суд вважає встановленими, призводить до помилок, стає причиною винесення необґрунтованого рішення [1]. Однак в юридичній літературі різні автори визначають додаткові об'єктивно існуючі, що не мають законодавчого закріплення вимоги, за порушення яких судове рішення скасовано не буде, але певні негативні наслідки можуть усе ж таки мати місце.

Обов'язковість викладу мотивів судових рішень не допускає вимоги вичерпної і детальної юридичної аргументації всіх аспектів і перспектив, які можуть бути у сторін питання, що вирішується або, іншими словами, немає права особи на певне розширення судової аргументації, але ті судові рішення, які їх містять, повинні вважатися достатньо обґрунтованими, по-перше, елементи і підстави судження, які дозволяють дізнатися, які були істотні правові критерії, що лежать в основі рішення, тобто співвідношення *decidendi*, яке його визначало, і, по-друге, правова основа [5].

Відповідно до п. 2 Постанови Пленуму Верховного Суду від 18 грудня 2009 року: «Обґрунтованим визнається рішення, ухвалене на основі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених доказами, які були досліджені у судовому засіданні і які відповідають вимогам закону про їх належність і допустимість, або обставин, що не підлягають доказуванню, а також якщо рішення містить вичерпні висновки суду, що відповідають установленим на підставі достовірних доказів обставинам, які мають значення для вирішення справи» [2].

Суддя, обґрунтовуючи своє рішення, здійснює переконання по відношенню до учасників процесу, з метою переконати їх, що, судячи з прикладеного до конкретного випадку, найбільше які можна було б знайти в правовій системі, отже, була б ця альтернатива, яку слід було б очікувати. Професор Т.С. Ферраз вирішує питання: «Догматичний дискурс про рішення – це не просто дискурс «інформативна» інформація про те, як має відбуватися рішення, але «переконлива» промова як це робиться для того, щоб рішення акредитувалося адресатами. Ось чому «правда» прийняття рішень в кінцевому підсумку часто зводиться до переважного рішення, з на основі мотивації, яка його підтримує» [4].

Таким чином, належним чином вмотивоване судове рішення не тільки адаптуватися до правової системи з точки зору дійсності, але також означає здійснення переконання, яке має мировий суддя з метою переконати адресатів у своєму рішенні, що це найкраще рішення, якого можна було б досягти.

Щоб конкретизувати, що ми маємо справу з мотивацією судових рішень, важливо вказати на класичні визначення, щоб краще зрозуміти, що таке «мотивація». Мотивування становить найважливішу частину судового рішення, в якій суддя викладає причини або підстави, на яких він засновує своє рішення, тобто причини, які змусили його прийняти те чи інше рішення в конфлікті, який він був покликаний вирішити [6].

Хороша мотивація повинна складатися з набору логічно структурованих аргументів обґрунтування, здатних сформулювати раціональне обґрунтування рішення, тоді можна спостерігати, що мотивація також має по суті раціоналізаторську функцію [7].

Європейський суд з прав людини зазначав, що пункт перший статті 6 Конвенції зобов'язує суди давати обґрунтування своїх рішень, але це не може сприйматися як вимога надавати детальну відповідь на кожен аргумент. Межі цього обов'язку можуть бути різними, залежно від характеру рішення. Крім того, необхідно брати до уваги, між іншим, різноманітність аргументів, які сторона може представити в суд, та відмінності, які існують у державах-учасниках, з огляду на положення законодавства, традиції, юридичні висновки, викладення та формулювання рішень. Таким чином, питання, чи виконав суд свій обов'язок щодо подання обґрунтування, що впливає зі статті 6 Конвенції, може бути визначено тільки у світлі конкретних обставин справи (§ 23 рішення ЄСПЛ від 18 липня 2006 року у справі «Проніна проти України») [4]. Оскаржувані судові рішення відповідають критерію обґрунтованості судового рішення.

Юридична аргументація розробляється на основі двох умов: перша – це знаходження фактів, що мають юридичне значення, які будуть перевірені в тій мірі, в якій певна дія або бездіяльність зачіпають права або виявляють необхідну модифікацію певного правового параметра, оскільки зазначена дія або бездіяльність матиме наслідки на певній панорамі, будучи, очевидно, необхідною дією закону для того, щоб вона завдала шкоди третім особам; Друга – наявність правових положень, які їх регулюють, або забороняючи, або регулюючи, що дозволить визначити відносини «причина-наслідок», виражені точно так само словосполученням «факт-юридична значимість-юридичний результат».

У межах мотивації фактичні підстави повинні включати все, що має відношення до доказів, тобто його аналіз, доведені або недоведені факти, оцінку доказів і міркування, які їх виправдовують; в правових підставах повинні бути вказані чинне право, а також правові, юридичні та доктринальні причини правової класифікації фактів і підстав судового рішення.

Право на викладення мотивів судових рішень, як основне право, не тільки гарантує особі отримання прямої та явної судової відповіді щодо позову, поданого на судове рішення, але й дозволяє здійснювати інші процесуальні права, такі як право на захист. Об'єктивний вимір права на викладення мотивів судових рішень вимагає від суду роз'яснення юридичних і фактичних причин прийнятого рішення.

Відсутність мотивації, коли вона є юридично обов'язковою, можна розуміти як недолік, що заслуговує на нікчемність права, оскільки він спричиняє беззахисність і тим самим порушує фундаментальне право на ефективний судовий захист.

Висновок. Проаналізовано надзвичайно важливий зв'язок між юридичною аргументацією та мотивацією судових рішень, що є незаперечним зв'язком, оскільки для того, щоб судове рішення було належним чином мотивоване, необхідно, крім того, що воно ґрунтується на правовій нормі, щоб воно юридично аргументувало зазначене судове рішення. Мотивування судових рішень повинна бути обґрунтована внутрішньо і зовні, тобто вона повинна бути обґрунтована на основі юридичної логіки і що кожна передумова судового рішення повинна ґрунтуватися на причині і фактах конкретної справи. Аргументація – це мистецтво переконувати юридичну спільноту, яка буде оцінювати дискурс, очевидно, що немає інституціоналі-

зованих аргументів про те, що впорядковано, заборонено і дозволено, добре чи погано, але що його раціональність ґрунтується, коли вона наповнена умовами раціональної практичної аргументації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Завальнюк І.В. Законність та обґрунтованість судового рішення як гарантія реалізації засад справедливості судового розгляду. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Юридичні науки*. № 10, 2021. С. 62–71.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду «Про судові рішення у цивільній справі» від 18 грудня 2009 року № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09#Text>
3. Справа «Проніна проти України». Заява N 63566/00 від 18 липня 2006 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_096#Text
4. Badr, Eid. Princípio da motivação das decisões judiciais como garantia constitucional. *Revista Jus Navigandi*, ISSN 1518-4862, Teresina, ano 15, n. 2415, 10 fev. 2010.
5. Colomer Hernández, Ignacio. "La motivación de las sentencias. Sus exigencias constitucionales y legales". Tirant lo Blanch, Valencia, 2003. Pág. 269.
6. Taramona H. José Rubén. (1996). *Derecho Procesal Civil: Teoría General del Proceso*. Lima: Editorial Huallaga. Pág. 111.
7. Taruffo, Michelle. (2009). "Ciencia y Proceso". En: *Páginas sobre justicia civil*. Madrid: editorial Marcial Pons. Pág. 456.